

Nytt fra Åheim

Av Ronald Werner.

De store olivforekomstene på Vestlandet er en ressurs for lang tid framover. Det er reserver for minst 400 – 600 år. Norge er verdens største produsent av olivin.

Olivin brukes særlig i stålindustrien, i ildfaste produkter, ved støping av metall, sandblåsing m.m. De store forekomstene på Vestlandet var kjent allerede for hundrevis av år siden. Som byggestein ble olivin brukt alt på 1100-tallet til å bygge Selje kloster. I begynnelsen av 1900-tallet fikk olivin mye oppmerksomhet fra Prof. Victor Moritz Goldschmidt. Hans undersøkelser førte til at olivin ble kjent som viktig ressurs til industrien.

I 1948 bestemte Stortinget at A/S Olivin skulle opprettes som statsselskap. Gamle A/S Olivin hadde drift i 3 brudd i Åheim og et i Raudbergvika, mens det amerikanske gruveselskapet North Cape Minerals (NCM) drev underjordisk på Lefdal. AS Olivin ble kjøpt opp av NCM i 2003. Årlig produksjon i Gusdal ligger rundt 2 millioner tonn, mens det produseres ca. 3 millioner tonn fra alle gruver samlet. Gusdal brudd er verdens største kjente kommersielle olivforekomst.

Da AS Olivin hadde 50-årsjubileum i 1998, ble jeg spurt om å lage en liten representasjons-

utstilling i resepsjonen. Samlingen viser både mineraler og bergarter fra egne gruver, samt olivin- og peridotprøver fra forekomster ellers på jorda. I tillegg er det en hel del jubileums-gjenstander og olivinprodukter på utstilling. Bedriftens gjester kommer med svært positive tilbakemeldinger, er jeg blitt fortalt. I 2007 var jeg innom Åheim for å vaske samlingen og ble oppdatert om noen spennende nyheter, samt en gammel funnrapport.

Nytt funn

Lefdal gruve er en stor underjordisk gruve som dessverre er helt utilgjengelig for vanlige samlere. Nå er det heller ikke mye spennende stein å finne, og det har ikke blitt rapportert om funn av peridot. Det var derfor svært overraskende at det ble oppdaget en merkelig svart åre på nivå 4 i 2006, omtrent 100 meter under havnivået.

Ronald renser mineralsamlingen.
Foto: Steinar Slagnes.

Utsikt over Gusdal brudd mot vest, med Gusdalselva i bakgrunnen.

Sammen med Inge Hellebust – mineralsamler og ansatt hos NCM på Åheim – fikk jeg sjansen til å være med på en kort befarings i Lefdal gruve. Driftsleder hos Lefdal gruve, Jermund Rekkedal, var vår guide, men klarte ikke å finne igjen noen rester av åren i fast fjell. Han tok oss med på et sted hvor det har blitt tippet mange tonn med materiale.

Det svarte mineralet hadde vist seg å være spinell, stort sett som store, massive partier sammen med et grønt amfibol/pyroksenmineral. I materialet som Inge Hellebust tidligere hadde fått, var det en stoff som gjorde meg svært begeistret. En tykk, flattrykket oktaedrisk krystall med 4 cm kantlengde. Det er stort for å være spinell! Vi fant dessverre ikke flere gode enkelkrystaller, men det var en stor stoff med 6 – 7 tett sammenvokste krystaller med en maksimal kantlengde på 5 cm! Stoffen veier nok en 8 – 9 kilo!

Norges første edelsteinpark

Noen ansatte hos NCM har tatt initiativet til å gjøre de store mengdene med flott grønn olivin fra Gusdalbruddet tilgjengelig for en større publikum. I en stor sone i Gusdal finnes det enorme mengder olivin av særdeles bra kvalitet, som korn, knoller og til og med grove, avrun-

Fra gratistippen.

dete krystaller av nesten peridotkvalitet. Noen prøver er faktisk bortimot smykkesteinskvalitet, selv om de er heller sjeldne, og på ingen måte kan sammenlignes med materialet fra Ekremsæter eller Halse brudd fra de gamle dager.

Mengdene er så pass enorme, at ansatte hos NCM syntes at det var en bra idé å gjøre "peridot" tilgjengelig for turistene! På en liten plass i Sunndalen, hvor det tidligere var skole, finnes nå Norges første "edelsteinspark", hvor alle kan få lov å plukke peridotbiter! Skolen ble revet, og mange store lass med olivin ble tippet her. Etter få sekunder på stedet hadde jeg allerede plukket de første edelsteinsbitene, og jeg kunne sikkert ha plukket mange kilo direkte fra overflaten. På vegne av NCM ønskes alle velkommen til å besøke edelsteinsparken og plukke seg en del vakker grønn peridot!

Edelsteinsparken.

Gamle nyfunn

Inge Hellebust viste meg en kvartsstoff som han fant for ca. 17 år siden, da siloen ble bygd. Det ble sprengt ut stein for å gjøre plass for siloen, og det ble funnet en del sprekker i gneisen. Disse inneholdt typiske sprekke mineraliseringer. Så vidt jeg vet fantes det kvarts, kalsitt, feltspat, rutil og hematitt.

Kvartsstoffet som vises på bildet er ifølge Inge Hellebust den desidert beste som han fant, og selv om den ikke er så voldsomt stor med en maksimal høyde av 7 cm, er den utrolig lekker. Små andre generasjons ametystkrystaller danner en vakker krans på en uregelmessig kvartskrystall, som har en oransje farge pga et overtrekk av finkornet hematitt.

Granat-peridotitt

Når man en gang er i Åheim, må det anbefales å ta en tur til Helgehornet, hvor det er mulig å se en meget vakker, vernet forekomst av granat-peridotitt. I vernebestemmelsen blir steinen kalt eklogitt, men det stemmer ikke. Granat-peridotitt er en bergart som består av finkornet mørkbrun olivin, vakker rød pyrop-granat og sterkt grønne kromdiopsidkorn.

*Granat-peridotitt fra Helgehornet.
Foto: Steinar Slagnes.*

Fra bedriftens representasjons-utstilling.

Olivinen forvitrer lett og blir mye lysere i farge, noe som gjør at kontrasten mellom de forskjellige mineraler blir praktfull. Derimot, på fersk brudd er granat-peridotitt såpass mørk at det er svært vanskelig å gjenkjenne de individuelle mineraler. Forekomsten er vernet og all bruk av verktøy er forbudt! Det ligger mye løs stein rundt omkring og det er sikkert ikke noe problem å plukke en eller annen prøve.

Olivinsand

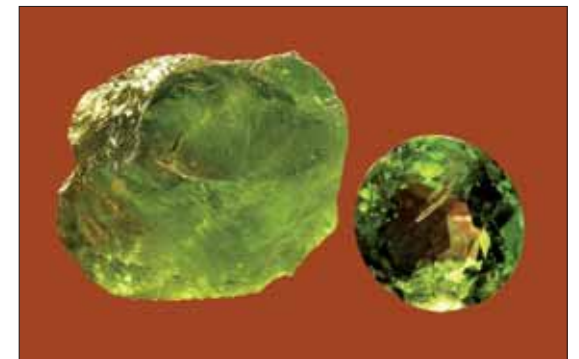
Når man kjører retning Edelsteinsparken, passerer man Gusdalsvatnet. Se nøye på stranden! Det er en av de få plasser i verden hvor all sand består av olivin istedenfor kvarts! Det er lett å se at sanden har en lys grønn farge.

Til slutt

Det må understrekes at det selvsagt ikke er lov å samle mineraler i de bruddene hvor det jobbes. Det kan være svært farlig med tanke på ras. Grupper og geologiforeninger kan ta kontakt med Inge Hellebust på 70 02 49 00 og høre om det er mulig å bestille omvisning.

Olivin.

Edelsteinskvalitet.